

Jens Erik Skydsgaard

16. APRIL 1932 - 17. JULI 2014

AF VINCENT GABRIELSEN

I.

Jens Erik Skydsgaard var professor i Antikkens Historie ved Københavns Universitet; han bestred den stilling i tre årtier, fra 1970 til 2001. Under hele sit virke har han ydet et meget stort bidrag til udforskningen af den græske og romerske verden, nationalt såvel som internationalt. Som universitetslærer har han ikke alene inspireret adskillige generationer af studerende, men gennem sin lærdom og kærlighed til sit fag tillige indpodet dem en oprigtig interesse, entusiasme og respekt for de ældre tiders historie. Skydsgaard skabte et blomstrende og levende antikhistorisk studenter- og forskermiljø i København; et miljø, hvor arbejdet med oldtiden dels blev solidt placeret i faget historie, dels drog næring fra det tætte samarbejde med ikke mindst filologi og arkæologi. Faglighed, menneskelighed og humor var Skydsgaards primære personlige kendetegn; alle tre kendetegn kunne i rigeligt mål og dagligt mærkes i gangene på det daværende Institut for Historie. Hans viden var enorm, og han øste gavmildt af den til både studerende og yngre kolleger. Ved konferencerne flokkedes de unge forskere omkring ham, medens han under italiens- og grækenlandsekskursionerne udgjorde det naturlige centrum, også for sine kolleger.

Skønt Københavns Universitet var Skydsgaards base, favnede hans professorale virke og kollegiale omsorg langt bredere: Han var *hele* det danske antikforskningsmiljø

professor, indbefattet de Danske Institutter i henholdsvis Athen og Rom. Det var i denne uformelle, men markante skikkelse, at jeg (som nyansat kandidatstipendiat ved Institut for klassisk Filologi) mødte ham for første gang en dag i 1986. På denne dag mødtes kontingenter af især unge forskere fra landets universiteter og museer ved Hovedbanegården for samlet at rejse videre til den nordiske antikhistorikerkonference i Stockholm: Ingen - inklusive konduktøren i nattoget til Stockholm - var i tvivl om, hvem bandens leder var.

II.

Jens Erik Skydsgaard blev født i 1932 i Gentofte. I 1958 blev han cand.mag. med fagene klassisk filologi og historie fra Københavns Universitet, og straks efter fulgte en etårsansættelse (1958-1959) som videnskabelig medarbejder ved Nationalmuseets Antiksamling. Fra 1959 til 1963 var han ansat først som timelærer og siden som adjunkt ved Aurehøj Statsgymnasium. Samtidig var han undervisningsassistent og senere ekstern lektor i historie ved Københavns Universitet (1959-1966) og amanuensis i klassisk filologi samme sted (1963-1967). Fra 1967 til 1969 gjorde Skydsgaard tjeneste som amanuensis ved Det Danske Institut for Videnskab og Kunst i Rom. I 1968 erhvervede han den filosofiske doktorgrad på afhandlingen *Varro the Scholar. Studies in the First Book of Varro's De re Rustica*, og i 1970 fik han et nyoprettet professorat i antikkens historie ved Københavns Universitet, en stilling, han beklædte indtil sin pensionering i 2001. I 1984 blev han indvalgt i Det Kongelige Danske Videnskabernes Selskab, og i 1986 blev han udenlandsk medlem af det Finske Vetenskaps-Societetet. Blandt de bestyrelser, som Skydsgaard har været medlem af, i de fleste som formand, kan her nævnes Dronning Ingrid's Romerske Fond og det Filologisk-Historiske Samfund. Dertil kommer en lang række administrative poster og tillidshverv: Institutleder, medlem af det Humanistiske Fakultetsråd og formand for dette råds lokaludvalg. Det er imidlertid Skydsgaards virke som videnskabsmand og hans uvurderlige bidrag til antikhistorisk forskning, der her vil blive nærmere omtalt.

III.

Det forskningsfelt, som lå hans hjerte nærmest, og hvor han opnåede international anerkendelse, er landbrugshistorie: Skydsgaard er forfatter til landbrugsartiklerne i det anerkendte *Lexikon der alten Welt*. Startskuddet til en lang række værker om det romerske landbrug markeres med monografien *Den romerske villa rustica* fra 1961, en afhandling, der foruden sin høje videnskabelige kvalitet udmærker sig ved sin

levende skildring af det italiske landbrug; med korte og præcise sætninger udfolder Skydsgaard her sine uovertrufne fortællerevner. Landbrugsstudierne videreføres med disputatsen *Varro the Scholar* fra 1968. Husdyrbruget, et emne af afgørende betydning for spørgsmålet om brugen af gødning, behandles i artiklen 'Transhumans in Ancient Italy', som forbliver et standardværk om emnet, medens yderligere afhandlinger belyser arbejdsforholdene og de dertil knyttede institutioner, primært slaveri-institutionen: Artiklen 'Det romerske slaveri og marxismen' (1972-73) følges op af kildesamlingen *Det romerske slaveri* fra 1975 og artiklen 'Non-Slave Labour in Rural Italy' fra 1980. Det uhyre vigtige - men også uhyre vanskelige - spørgsmål om det romerske arbejdsmarked og clientela-institutionen tages op til behandling i artiklerne 'The Disintegration of the Roman Labour Market and the Clientela Theory' fra 1976 og 'Det romerske clientelasamfund, eller revolutionen der blev væk' fra 1981. I andre arbejder er det det *græske* landbrug, som står i centrum. Disse studier leder i 1992 op til publiceringen (sammen med Signe Isager) af monografien *Ancient Greek Agriculture: An Introduction*, et standardreferenceværk om emnet.

Forskningsmæssigt forbliver filologien et gennemgående fundament. Men de materielle levn fra antikken indgår i Skydsgaards historiske rekonstruktioner med mindst ligeså stor vægt. Hans personlige kendskab til de arkæologiske sites og landskaber i Grækenland og Italien var eminent. Herom vidner bl.a. den enorme lysbilledsamling, som han opbyggede ved Institut for Historie. De gamle teksters udsagn om landbrugsforhold bliver ofte suppleret med - ja, undertiden korrigeret på grundlag af - Skydsgaards egne personlige erfaringer. I henved tyve år fulgte han ved gentagne besøg livscyklussen på et bestemt oliventræ i Grækenland. For Skydsgaard var det ikke tilstrækkeligt at opstille teorier; tingene skulle kunne fungere i praksis. Praktisk erfaring blev allerede erhvervet i barndomsårene ved Nr. Vedby på Falster, hvor faderen beklædte præsteembedet: Den unge Skydsgaard var flittig iagttager og deltager i arbejdet med præstegårdens jord. Alt dette kan være med til at forklare den skarpsindighed og relevans, som kendetegner Skydsgaards spørgsmål til kilderne.

I de nævnte værker - ligesom i yderligere arbejder, der af praktiske grunde ikke bliver nævnt her - kan man iagttage to linjer, to hovedanliggender, som Skydsgaard konsekvent og systematisk forfølger hele vejen igennem. Og det er med en vis undren, at undertegnede har kunnet konstatere, at ingen af de anmeldelser, som jeg har læst af Skydsgaards værker, bemærker, endstige vurderer, disse overordnede forskningslinjer. Den ene vedrører anvendelsen af landbruget - som Skydsgaard med rette kalder for oldtidens bedst dokumenterede erhverv - som historikerens primære forståelsesramme for karakteren af antikkens økonomi; den overordnede interesse er altså social og økonomisk historie. Den anden linje er af såvel historisk-

metodisk som forskningsstrategisk art og sigter imod etableringen af det sikrest mulige kildegrundlag, hvorpå rekonstruktionen af det antikke landbrugs udvikling kan finde sted. Begge de nævnte linjer er til stede i Skydsgaards første monografi *Den romerske villa rustica* (fra 1961).

Centralt står her det arkæologiske materiale, i dette tilfælde resterne af antikke gårde (*villae rusticae*) i umiddelbar nærhed af Pompeji, Campanien; særligt den bedst bevarede og fuldstændigt udgravede gård fra Boscoreale. Ved hjælp af en præcis, levende, men også kritisk gennemgang af materialet om gårdene bliver vi indviet i produktionens mangeartede facetter: afgrøderne, dyrkningsmetoderne, arbejdskraften, teknologien m.m. Formålet er imidlertid ikke blot at fremdrage selve detaljerne: 'fortolkningen', insisterer Skydsgaard, 'må bevæge sig væk fra "antikviteternes" lidt støvede verden og ind i den historiske debat om Roms økonomi og sociale forhold'.

Gradvist - og med det raffinement og den selvsikkerhed, som kun en historiker, der behersker sit stof, kan præstere - væver han enkelthederne sammen til én overordnet forståelses- og forklaringsmodel. Straks dette er gjort, bliver denne arkæologi-baserede models holdbarhed afprøvet ved at stille den over for de skriftlige kilders udsagn, specielt de romerske landbrugsteoretikers værker: Marcus Porcius Cato (eller Cato den Ældre), Marcus Terentius Varro og Junius Moderatus Columella.

I disputatsen fra 1968 anvender Skydsgaard samme forskningsstrategi, men med omvendt fortegn: Forståelses- og forklaringsmodellen bliver nu konstrueret primært gennem behandlingen af et landbrugsteoretisk værk, Varros *De re rustica*, for dernæst at blive testet på det øvrige kildemateriale, ikke mindst indskrifterne og arkæologien. Af de tre bøger, som Varros *De re rustica* består af, er det den første bog, som Skydsgaard underkaster en gennemgribende og kritisk analyse. Rekonstruktion af agerdyrkningen i forbindelse med en normal romersk *villa rustica* er den ene af hans hovedhensigter; den anden er at afdække Varros arbejdsmetode som videnskabsmand, en udøver af *ars* og *scientia*. Varros analytiske metode, excerperingsteknik, systematiseringsmåde og kildeanvendelse kommer under lup med det formål at bestemme værkets pålidelighed som kilde til romersk landbrugshistorie. Kort fortalt, når Skydsgaard er færdig med sit *post mortem* på Varros værk, er det ikke ret meget, der står tilbage (hastværk, uagtsomhed med kilderne og en trang til rigid systematisering formindsker alt sammen værkets kildeværdi); men det, der bliver stående, er til gengæld noget, vi kan stole på.

Det billede, som er resultatet af Skydsgaards originale forskningsstrategi, er ganske uforeneligt med den ældre opfattelse af gården som en økonomisk selvforsynende

enhed. Tværtimod er det romerske landbrug i senrepublikken og tidlig kejsertid et højt udviklet og specialiseret erhverv, der understøtter en markedsorienteret økonomi. Ridder- og senatorklassen investerer massivt i opkøb af gårde, hvor der praktiseres intensiv dyrkning. Den typiske gård var både en produktions- og en konsumtionsenhed. Landbrugets rentabilitet anslås til 6% - til sammenligning var rentabiliteten i Danmark i 1959 kun på 4,7%.

I 1973 (fem år efter disputatsen) udkom imidlertid Cambridgeprofessoren Moses Finleys værk *The Ancient Economy*, hvor der ihærdigt argumenteres for det stik modsatte billede. Ifølge Finley var den antikke by en 'forbrugsenhed' fremfor en 'produktionsenhed'; økonomien (hvis dette ord overhovedet kan anvendes på antikken, tilføjer Finley) bør karakteriseres som en primitiv, subsistensøkonomi; et landbrug formåede lige at producere nok til eget forbrug og næppe et overskud, der kunne sælges på markedet. Ligesom Skydsgaard præsenterede Finley herved en forståelses- og forklaringsmodel, dog en model, som langt mere er forankret i prominente sociologers og antropologers generaliseringer om primitive agrarsamfund (Max Weber og Karl Polanyi) end i systematisk granskning af kilderne. Men ejendommeligt nok, samtidig med at Finleys bog fra 1973 etablerede sig som den nye ortodoksi inden for emnet, begyndte adskillige forskere at gå dens teser (og teoretiske støttestykker) systematisk efter i sømmene.

Dette arbejde, hvortil også Skydsgaard selv har bidraget, har nu været ved i over fire årtier og har resulteret i en lang række værdifulde afhandlinger og større projekter, f.eks. *The Oxford Roman Economy Project*, *The Hellenistic Economies Project*, *Saint-Bertrand-de-Comminges*-seminarerne om *Économie antique* m.m. Så når vi har gjort regnskabet op, hvor står vi så i dag?

Det foreløbige slutresultat kan udtrykkes ved at bruge den store franske historiker Fernand Braudels metafor om historiske modeller. Modeller, sagde Braudel, er ligesom papirskibe; man sætter dem i vandet og ser, hvor længe de kan blive ved med at sejle.

Jens Erik Skydsgaards skib sejler stadigvæk.

Æret være hans minde.